

Зміст

Передмова	9
Вступні зауваження: соціальні, політичні й релігійні основи батьківства	16
Батьківство у шлюбі	26
Батьківство поза шлюбом	28
Переривання вагітності	32
 Розділ 1. Батьківство	
з психоаналітичного погляду	40
1.1 Значення дитини для батька — ідентичність батька	49
1.2 Значення дитини для матері — ідентичність матері	73
 Розділ 2. Вагітність — підготовка до батьківства...	96
2.1 Бажання мати дитину	96
2.2 Вагітність як тема внутрішнього світу	97
2.3 Переживання вагітності	104
2.4 Сни під час вагітності	108
2.5 Конфліктна вагітність — викидень	130
2.6 Викидень з погляду батька	150
2.7 Вагітність за допомогою репродуктивних технологій (ІСЧ, ІСД, ЕКЗ)	153
2.8 Сновидіння у період застосування репродуктивних технологій	158

Розділ 3. Любов батьків — ненависть батьків.	163
3.1 Материнська любов — материнська ненависть	171
3.2 Любов батька — ненависть батька	181
3.3 Розвантаження батьків за допомогою співу дитячих пісень	190
3.4 Батьківська ненависть у казках та міфології	193
3.5 Особливі передумови	203
3.6 Підсумкові зауваження	207
Розділ 4. Особливі сімейні сузір'я	211
4.1 Парентифікація — зміна соціальних ролей батьків і дітей	211
4.2 Сім'ї опікунів та усиновлювачів	226
4.3 Клаптикові сім'ї — зведені сім'ї	260
Розділ 5. Батьківсько-дитяча терапія.	272
5.1 Поняття батьківсько-дитячої терапії	272
5.2 Приклади з практики батьківсько-дитячої терапії	278
Розділ 6. Значення батьківської роботи в дитячій терапії	329
6.1 Приклад з практики: терапія Патріка і його батьків	334
6.2 Приклад з практики: батьки Марка (вік 13 років)	350
6.3 Приклад з практики: Джонатан і його батьки.	370
6.4 Приклад з практики: Яна і її батьки	398
Використана література	413

Розділ 1

Батьківство з психоаналітичного погляду

Є велика кількість посібників для батьків, у яких намагаються дати їм поради, як виховувати своїх дітей. Направленість цих рекомендацій базується або на типологічно авторитарному ставленні, що має на меті примус батьків і слухняність дитини, або на демократичному, кооперативному вихованні, або — як третій полюс — на антиавторитарному вихованні, в якому бажання дитини мають виконувати з метою сприяння її розвитку і творчості. Здебільшого відсутність чітких меж і послідовності призводить до стану невпевненості у собі дитини. У кожному випадку на перший план виходить зовнішня реальність. Поради стосуються того, що батьки мають робити, щоб домогтися від дитини певної поведінки.

Але що означає психоаналітичний погляд на батьківство? Основна увага приділяється розумінню стосунків між батьками і дитиною, а саме у двох окремих, але взаємопов'язаних світах: реальному зовнішньому світі й реальному внутрішньому світі фантазій, почуттів, уяви батьків і дитини. Ми виходимо з припущення, що внутрішній світ дитини з репрезентаціями Я-з-матір'ю, Я-з-батьком і Я-з-батьками сповнений інтродекціями зовнішнього і внутрішнього

світів переживань, які вступають у стосунки одне з одним як «внутрішні об'єкти» (Winnicott, 1978). Простіше кажучи, це означає, що дитина, ніби через призму своїх почуттів, страх, настрій вбирає в себе, у свій внутрішній світ досвід батьків. Отже, батьківські образи, «внутрішні батьки» ніколи не є точними копіями реальних батьків, але завжди є позитивно чи негативно викривленими. Наприклад, пацієнт може виявити деякі позитивні спогади про свого батька, який спочатку був описаний як холодний і негативний, лише після кількох років аналізу. На різних етапах нашого життя в нашому внутрішньому світі зберігаються один над іншим різні образи батьків. Взаємний вплив може бути конструктивним або патологічним, а також позначатися на особистості дитини в кількох поколіннях. З боку батьків розвиток стійких стосунків залежить від того, чи мають мати й батько внутрішній простір, в якому вони можуть думати про своє немовля / дитину і залишатися на ментальному зв'язку навіть за фізичної відсутності. Тоді дитина відчуває зв'язок з матір'ю / батьком, що її приймають і розуміють. Якщо мати або батько поглинуті тривожними або нав'язливими думками, як це буває, наприклад, під час післяпологової депресії, вони присутні лише фізично і не можуть бути емоційно доступними для дитини. «З нами була лише твоя порожня оболонка, твоєї душі не було» — так описує цю форму відчуття покинутості дитини лауреат Нобелівської премії Ляо Іу. Андре Грін говорить про «мертву матір», яка водночас фізично присутня і душевно відсутня. Пізніше буде розглянуто концепцію Вільфреда Біона «контейнер і вміст», яка детально описує цю форму взаємозв'язку між мисленням і почуттями. Це не лінійний вплив, а взаємозалежна взаємодія: дитина з її особливим темпе-

раментом впливає і формує психіку батьків, ми говоримо про розвиток особистості через досвід батьків, які піклуються і турбуються про свою дитину. Батьківство — це нелінійний розвиток людини впродовж усього життя, який вимагає різних трансформацій залежно від віку дитини / дітей. Якщо перші роки життя немовляти вимагають особливо близьких стосунків, то в період латентності або статевого дозрівання це може бути контрпродуктивним, оскільки дитина чи підліток потребує більшої незалежності, щоб мати змогу стати самостійним. Пізніше можливість стати дідусем і бабусею для наступного покоління також відкривається лише через батьківство. Народження онука може бути чудовим подарунком для батьків. Іска Зальцбергер-Віттенберг вважає, що через наших дітей ми є «сполучною ланкою між минулим і майбутнім поколінням... тому що частина нас зберігається в майбутньому за межами нашого життєвого циклу і, отже, є безсмертною» (Salzberger-Wittenberg, 2019, с. 105). «Йдеться про здатність щось створювати, піклуватися, захищати, підтримувати, любити, поважати і відчувати від цього радість» (Novick & Novick 2009, 31 цит. за Bründl та ін., 2016, с. 7).

Вперше стати батьком чи матір'ю — це завжди величезне психологічне та фізичне випробування, яке значною мірою залежить від системи підтримки. Якщо батьки скористаються можливістю «розглянути й дослідити психологічні наслідки батьківства... батьківство сприятиме розвитку» (Bründel та ін., 2016). Ці психічні трансформації можна показати як глибокі зміни в мозку за допомогою методів візуалізації (Ammaniti & Gallese, 2014, цит. за Bründl та ін., 2016). Ерік Еріксон описує цьому стадію розвитку психосоціальної ідентичності в життєвому циклі як «генеративність проти